

Múltban gyökerező jelen

Beszélgetés Aknay János festőművésszel¹

BALÁZS SÁNDOR: *Miféle hagyományba ágyazódik a művészeted? Milyen hagyományokat tartasz számon, amelyek művészeted számára mindmáig élők?*

AKNAY JÁNOS: Jó értelemben hagyománytisztelő ember vagyok, ilyen szempontból akár konzervatívnak is lehet nevezni. Ugyanakkor művész is, az 1971-re datálható pályakezdésem óta, ugyanis akkor nyilvánítottuk ki, hogy vagyunk, dolgozunk, képzőművésszel akarunk foglalkozni.

– *Ezt deklarálni kellett?*

– Elsősorban magam számára kellett nyilvánvalóvá tennem, hogy mit akarok csinálni. Ugyanis az életem nem úgy alakult, ahogy szerettem volna. Pályakezdésemben finom politikai húzással belenyúltak, s ez új utat jelölt ki számomra.

– *Érezted bármikor is hiányát a megalapozó, gondozó, művészetre nevelő főiskolai éveknél?*

– A művészet iránti készletést mindig éreztem magamban, ugyanakkor be kellett látnom, hogy a dolgok rendes menete szerint nem lehet belőlem művész, tehát egy másik, talán nehezebb út stációit szükséges végigjárnom. Visszatekintve már örülök, hogy mindez így alakult, de persze sajnálom is kissé, hogy azok a bizonyos főiskolai évek, amelyek alkalmanként meghatározzák az ember életét, elmaradtak. Sokáig hiányoltam, hogy a Képzőművészeti Főiskola kimaradt az életemből. De valami hasonlóban azért volt részem. A Török Pál utcai Művészeti Gimnázium, ahol 1967-ben végeztem, kellő útravalót nyújtott. Úgy gondolom, hogy jó nevű tanárok, magas színvonalon tanítottak. Bizonyítványom ugyan nem volt túl fényes, mivel a reáltantárgyakat, amelyekből egy művészeti intézményben általában nem sokan jeleskednek, nem kerülhettem ki. Szakmai vonalon viszont remek képzésben, alapozásban részesültem. Ha az ember rendesen, becsületesen végezte dolgát, mert hivatásának tekintette a művészetet, olyan felkészültségre tehetett szert, amelynek birtokában nem jelenthetett problémát a főiskolára történő bejutás. Nekem mégsem sikerült.

– *Tudható, publikus annak oka, hogy miért nem kerülhettél be a főiskolára?*

– Csak erős feltételezéseim vannak. Mint egyéb kategóriás állampolgárt 25 hónapos katonai szolgálatra vittek be, mégpedig egy elhíresült alakulathoz,

1 Aknay János az MMA rendes tagja, a MAOE elnöke.

a BM karhatalomhoz. 25 hónap kemény katonai szolgálat után érezhette az elvtárs, hogy kik vannak hatalmon. Aztán 1970 januárjában, egy hónappal a leszerelésem után olyasmit ajánlottak fel, illetve kértek tőlem, aminek nem tehettem eleget: jelentenem kellett volna. A visszautasítás következményeként nem lettem főiskolás, ellenben, ráadásul többször behívtak katonának. Finom preszió volt ez. 1989-ig jelentettek is rólam, de ez már a múlt, remélhetőleg. Mással is történt ilyen. Az biztos, hogy korán lettem felnőtt. 22 évesen, kissé nagy-képűen kijelentettem, hogy művész vagyok, s nagy elhivatottsággal indultam el az alkotói pályán.

– *Egy másik utat említettél, amelyet kényszerűen, de mégiscsak választottál. Nevezük meg kissé pontosabban, hogy mit is választottál, hol formálódttál művésszé!*

– Úgy gondolom, hogy mindenképpen Szentendrén váltam művésszé, ott értem be. Kezdetől fogva olyan hatások értek ott – a város a maga teljességével, az ott élő emberek –, amelyek mind abba az irányba tereltek, hogy művésszé legyek. Elsősorban persze azok a személyek, akikkel összehozott a sors. Olyan művészekkel, akinek a munkáit kedveltem, akikkel még volt szerencsém találkozni, kapcsolatot teremteni.

– *Hogyan fogadták a tulajdonképpen szakmájukon (még) kívül álló érdeklődőt?*

– Fiatal fejjel, de tisztelettel közeledtem hozzájuk: Barcsay Jenőtől kezdve Korniss Dezsőig, Pirk Jánosig, és a még élő művészeken át elég hosszú a névsor, akikkel kapcsolatba kerültem. Nagybányáról átköltözve ők hozták létre a szentendrei művésztelepet. Olyan meggyőző emberi tartásokkal találkoztam, amelyek megerősítettek, visszaigazoltak választásom helyességében, hogy nekem is művésszé kellennem, így elvégezni a dolgomat. A kortársak közül a nemrég elhunyt Deim Pál példáját is említhetem, aki abban az időben fiatal, de már jó művész volt, és egyben nagyszerű kolléga is. Olyan szeretet, segítőkészség áradt belőle, hogy a főiskola elmaradása miatti minden hiányérzete elillant az embernek. Sokat kaptam ezektől az emberektől, s nem csupán én, hanem korosztályom egésze, kiváltképpen az akkor Szentendrén élő fiatal művészek. Végtere is hatásuk folyamánaként szerveződött meg a Vajda Lajos Stúdió. Hálásak vagyunk, hogy kortársaink voltak, hogy kortársaik lehettünk, láthattuk munkálkodásukat. A stílusbeli különbségek nyilvánvalók voltak, de lényegtelenek. A szentendreiség, a mentalitásuk volt döntő. Néhányuk művészete közelebb állt hozzám, másoké kevésbé. Alkati kérdés, hogy miért éppen a konstruktívnak nevezett valami vagy éppen a líraiság érintett meg. Mindezek benne voltak az ottani légkörben, így könnyen, mindenfajta preszió nélkül tudtam csatlakozni ahhoz a vonalhoz, amely magához vonzott. Nem kellett kimódoltan közelítenem a művészetem alakulása felé, mert magától bújta ki belőlem. Ezek az emberek iszonyú következetességgel építették fel életművüket. Hangsúlyos az építkezés. Számomra ez mindig is tetszett, s a későbbiek során elvárásként jelentkezett önmagammal szemben is. Visszatekintve úgy vélem, e célnak eleget tettem.

– *Mármint arra gondolsz, hogy életművet kell építeni?*

– Igen. Magam is építkező művész vagyok. Egy folyamatot hajtok végre. Ha vannak is talán oldalvágányok vagy hasonlók, ezek végül mind egybe futnak,

azonos irányba tartanak. Arra törekszem, hogy lehetőleg ne jelentkezzenek nagy vargabetűk, persze azok is lehetnek. Viszont nem hagyom magam befolyásolni mindenféle áramlatok által. Helyük, szerepük lehet, de tőlem távol állnak. Nem az enyéim. Az út, amelyen járok, talán nem mindenkinek tetsző, mégis: a sajátom. Feltételezem, hogy az utam által tettem szert egyéni karakterre. Ez nagyon fontos. Lényeges, hogy az alkotó megtalálja önmagát, s tegye közismertté, hogy ki ő. Útja során az ember jó esetben olyan dolgokkal találkozik, amelyek megérintik szakmai és egyéb tekintetben egyaránt. Bennük látja meg önmagát. Ezek segítik hozzá, hogy döntsön, belül elrendezze önmagát, mintha csak egy kiállítás képeit igazgatná.

– *A nagy öregek közül, még ifjúságod idején, volt olyan alkotó, akivel közelebbi kapcsolatba, akár mester–tanítvány viszonyba kerültél?*

– Érdekes, ezek az emberek nem várták el, hogy mesterként tiszteljék őket. Ennek ellenére nagyon korán valami hasonló viszonyba kerültem Barcsay Jenővel. Nagy megtiszteltetésnek éreztem, hogy egyenrangú félként kezelt. Közel lakott hozzám, s egyszer megjelent az albérletemben, hogy szeretne mutatni nekem egy képet. Meghívott magához, barátságosan egy kis pálinkával kínált, ami nagyon finom volt. Majd rámutatott a festőállványán levő kis képre, s kérdezte, mit szólok hozzá, mi hiányzik róla, mert gondja van vele. Rokon világról lévén szó, némi szabadkozás után – hiszen mégiscsak egy mester munkájáról kellett véleményt alkotnom – jeleztem, hogy munkájának bizonyos felületét talán világosabb tónusban kellene tartani. Megittunk még egy pálinkát, majd megállt, s a maga örmény-székely góbéságával elárulta, hogy járt nála Balogh Laci, aztán Deim Pali, s ugyanezt mondták. Ravasz volt: előbb megkérdezte korosztályosait, majd egy fiatalabbat is, akit arra érdemesnek tartott. A talán 1981-ben rendezett kiállításomra két alkalommal is visszatért. Másodjára meleg hangú bejegyzést írt a vendégkönyvbe, amely úgy kezdődött, hogy „megint itt vagyok”. Nagy megtiszteltetés volt. Hasonlóképpen voltam Deim Pállal vagy Pirk Jánossal is. 1973-ban, amikor éppen a Vajda Pincét betonoztuk, amit egyébként Deim Pál szerzett meg számunkra, a mellette levő művelődésházban kiállításunk nyílt. A nagybányai kötődésű, akkor már idős, ám a maga módján virtuóz, teljesen más világot építő Pirk János is megjelent, s egy munkámat látva azt mondta, hogy szeretné megvenni. Igen meglepődtem. Mi is szegények voltunk, de mindenki tudta, hogy Pirk köztünk a templom egere. Sok mindenféle dolgot csinált, akár árkot is ásott, hogy népes családját eltarthassa. Nem győztem szabadkozni, hogy ugyan miért szeretné megvenni. Megvette. Megbecsülve a zongora fölött volt a helye a Pirk-házban. Néhány éve, amikor Pirk János felesége elhunyt, ezt a képet visszakaptam. A gyermekei arról tájékozattak, hogy édesanyjuk kérte: adják vissza nekem, mert engem illet. Nehezen tudtam kezelni a dolgot. Hát ilyen emberek voltak körülöttünk! És nem egy, hanem jó néhány. Etalonjaimmá váltak: emberi és művészi szempontból egyaránt. Deim Pálnak is sokat köszönhetünk. A 70-es években általa kerültünk be a Művészeti Alapba, noha az egész társaságot éveken át figyelték. Olyanoknak köszönhetjük indulásunkat, akik

mertek javaslatot tenni, hogy a fiatalokat vegyék fel. Sokszor néha kissé harsányan hangoztattuk, hogy vagyunk – és ezek az emberek valóban egyenrangú félként tekintettek ránk, ellenére annak, hogy a társaság nagyobbik része autodidakta volt, bár magamat sosem tekintettem annak. Életünk fontos szakaszát, emelkedett pillanatokot élhettünk meg mellettük.

– *A Vajda-társaság, túl az említetteken, miben tért el korosztályától?*

– Volt bátorságunk, és tényleg azt csináltuk a művészet terén, amit akartunk. Sosem akartunk megfelelni valamiféle elvárásnak, így nem kötöttek minket bevett formák. Két lábon jártunk a földön. Aztán az utak elváltak, néha összehatalálkoztak, ahogyan ez az életben lenni szokott. Nekem például mindig volt munkahelyem. Függetlenséget teremtettem, hogy ne kelljen elvegyülnöm, keverednem. A 80-as évektől már akadt néha egy-egy képvásárlás. Egyre több figyelem irányult rám a szakmán belül és a közönség részéről is. Mindez talán annak hozadéka volt, hogy a kiállításokon folyamatosan jelen voltam, megmértem magam.

– *Néhány éve Pécssett, az M21 kiállítóterben nagyszabású kiállításodra került sor az Emlék jelene címmel. Milyen anyag került a falakra, illetve miért éppen így címkézted a tárlatot?*

– A meghívást a számomra hatalmas kiállítóterbe igen megtisztelőnek éreztem. Több mint kétszáz alkotás került a falakra, válogatva gyakorlatilag a 70-es évek elejétől, ám az anyag felét a 2010-től napjainkig született munkák alkották. A címet P. Szabó Ernő művészettörténész találta ki, feltehetően annak alapján, hogy az utóbbi években keletkezett munkák többségének egyszerű a címe: Emlék. Kétséges, hogy miféle múltra vonatkoznak az azonos címet viselő, sőt méretben is azonos munkák. Nem a művészettörténészek bosszantására alakult ez így. Úgy éreztem, hogy habitusomat, mentalitásomat, a világról való felfogásomat ez a keret cím közvetíti leginkább. Jelen vagyok, hiszen műalkotásokat hozok létre, viszont amit megjelenítek vagy jelzek, az a múltban, a régmúltban gyökerezik. Ezt prezentálok szándékaim szerint olyan vizuális nyelven, amely remélhetőleg a néző számára is befogadható, érthető. Amikor az ember végigtekint egy ilyen nagyméretű kiállításon, láthatóvá válnak a kapcsolatok, a kapcsolódások, hogy miként nyúltam vissza – akár tudatosan, akár tudattalanul – bizonyos dolgokhoz, végtére is egy kialakított világhoz, amely nem csupán az enyém, hanem sokak világának az összessége: elődeimé és kortársaimé. Feltevelem, hogy ezt ők is hasonlóképpen gondolták és gondolják, mint jómagam.

– *Mert nincs új a Nap alatt?*

– Nincs új a Nap alatt! Egymásra épülnek, rétegződnek a dolgok. Örültem a pécsi kiállításnak, és a kiállítást kísérő albumnak, amelyben tematikusan, de elég sokszínű tartalommal az utóbbi öt év anyaga jelent meg. Számomra igen fontos, hogy e pécsi tárlatot sikerült és így sikerült megrendezni. Úgy éreztem, hogy hitelesíteni tudtam azt, amivel foglalkozom. Egy ilyen kiállításra esetleg sok olyan néző is ellátogat, aki nem vagy csak névről ismer, de nem látott még tőlem munkákat. Most láthatta az összefüggéseket, a történetek egymásra

vonatkozását és épülését. Az egész koncepció és megvalósulása a tárlaton jó érzésekkel töltött el mindannyiunkat. Egy alkotóművész életének fontos állomása, amikor egy tárlaton saját munkái körében lehet: súlyozza őket, kissé visszaköltözik beléjük – aztán a kiállítás végén öt perc alatt elbontják az egészet. Tragédia!

– *Kis halál?*

– Igen, hirtelen jön ahhoz képest, hogy például 2009-ben Szentendrén, a Művészetmalomban közel egy hétig rendeztük a kiállításonkat Novotny Tihamér művészettörténész barátommal, s hasonlóképpen 2010-ben a debreceni Modemben. Aztán 2-3 óra alatt lebontottuk az egész kiállítást. Az ember csak néz. Ennyi volt?

– *C'est la vie!*

És aztán kezdődik minden előről. Ennek is van szépsége. Az ember megint várakozón néz előre: mi lesz, hogy lesz tovább. De hát ez a művész dolga: jelen lenni. Menjen, hogy lássák!

– *Művészetednek bizonyos motorja, hajtóműve az emlék, az emlékezés, a múlt. A motívumok szintjén hasonlóképpen az angyal. Hogyan vált ennyire hangsúlyossá éppen ez a motívum az építészeti képelemek társaként?*

– Munkáimon nagyjából fele-fele arányban van jelen az angyalmotívum, illetve az építészeti elem. Annak örülök, hogy rangot kapott az általam képviselt két út, amely tulajdonképpen egy. A 70-es évek végén keletkezett munkáimon már megjelentek mind az építészeti, mind a figurális képelemek. Előképeim munkáin is megjelentek már ezek a képelemek, mégsem arról van szó, hogy Barcsay vagy Deim Pál, netán Vajda Lajos figuráit követtem volna le. Egyszerűen ott voltam abban a közegben, amelyben sokféle hagyomány egyenrangúan érvényesült, érezte hatását. Akinek volt ezekre áramszedője, az nem ment el mellettük érintetlenül, hanem reagált. Bennem is, mindentől függetlenül, természetesen szakadt fel reflexió. Az angyalmotívum igen korán jelentkezett a művészetemben. Akkortájt nem festettek túl sokan ilyen vagy olyan angyalokat. Más volt a trendi. Ám érdekes: különösebben sosem foglalkoztam azzal, hogy képeimen miért vannak jelen az angyalok. Beértem annyival, hogy művészetemnek ez jellegzetes vonása. Manapság azt mondják rá, hogy szakrális, vagy egyéb skatulyákat gyártanak. Keletkezésük idején magam is úgy éreztem, hogy szakrális tárgyú munkák, noha nem használtam ezt a kifejezést. Visszatekintve művészetem e korai-kezdeti, máig keveset változó jellegére: inkább ma fogalmazódik meg ez bennem. Az angyal, néha kisebb szünetekkel, végigvonul egész pályafutásomon, mindig megjelent valamilyen formában. Felerősödése a 80-as évek közepén érhető tetten, amikor kislányom, Sárrika elhunyt. Már több mint 30 éve. Akkortól kezdve tudat alatt még inkább felerősödött bennem e motívum használata. Hol ilyen, hol olyan formában jelent meg. Festő- meg őrangyalként. Később ez a motívum beköltözött a kemény, konstruktív épületeket megjelenítő képeim környezetébe is: mellettük vagy bennük tűnt fel, néha oldásképpen.

– *Miért költöztetted be vagy az épület mellé az angyalt?*

– Mert odakíváncozott. Úgy gondolom, hogy minden embernek van egy ör- vagy védangyala. Az én festőangyalom mindenkinek az angyala. Olyan figura, amely lelket ad a dolgoknak. Ha ránézek valamely keményebb munkámra, amelyen csak épületek szerepelnek – templomok, különböző formák –, jól tudom, hogy nem feltétlenül vagy kizárólag szentendrei forrásúak. Bennük sok apró, bel- és külföldi élmény és arány épül egygké. Nem szorulnak magyarázatra, ott vannak. Szakrális terekké alakulnak, különösen akkor, ha még jellegzetes figuráim is beépülnek. Ezekből áll össze a művészetem. Van bennem valami, ami nem fárad el, így még mindig van mit mondanom. De tulajdonképpen nemigen gondolkodom ezen. Amíg megélem a pillanatot, amelyben ugyanaz az indulat, belső tűz, kíváncsiság – magammal szemben is – merül fel bennem, mint kezdetben, addig relevánsnak gondolom tevékenységemet.

– *Alkotótevékenységed mellett 2011 óta a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének elnöki tisztségét töltöd be. Elég sok minden történt az egyesület körül, jelentős változásokon esett át a közelmúltban. Hogyan foglalhatók mindezek össze? Milyen feladatokat lát el jelenleg a szervezet?*

– Sosem gondoltam volna, hogy egyszer MAOE elnökké avanszálnak. Korábban vezetőségi tag voltam, kisebb feladatokat láttam el. Tény, hogy 2010-től olyan folyamatok indultak el az egyesület körül, amelyek iránya nyilvánvalóan kedvezőtlenül befolyásolta a működést. A szervezet egyetlen nagy vízfejjé fejlődött. Tulajdonképpen nem akartam az eseményekbe belefolyjni. Ám az a fajta közéletiség, amit a Vajda Stúdióban vezetőként végeztem – jó volt odatartozni, kitűzött céljainkat megvalósítani –, valamint a bennem munkáló érzékenység, a kollégák iránti szolidaritás mégsem engedte, hogy tétlenül szemléljem a fejleményeket. A kollégák közül sokan fel sem fogták, hogy miként változtak meg a körülmények a rendszerváltás után egészen napjainkig.

– *A művészekre gondolsz?*

– Így van, az alkotókra. Súlyos, hogy nem akarják tudomásul venni a viszonyok változását. Persze nem is olyan egyszerű. 1992-ben a Művészeti Alap egyesületi formát öltött, ám túl sok megnyilvánulására nem került sor. Csak emésztette a pénzt, nagy irodákat tartott fön, jelentős adminisztrációval működő vízfejjé alakult, miközben a szakmai programok minimálissá zsugorodtak. Az állam emlőin létezett. Joggal vetődik fel a kérdés, hogy akkor most hogyan működik? Ahhoz a támogatáshoz képest, amelyben 2010-ig részesült az egyesület, most morzsákból kell végrehajtani a feladatokat – egészen másképpen. Egy nagyon kemény, csőd közeli helyzetben, amikor akár az egyesület feloszlása is kilátásba került: akkor vállaltuk el jó pár hasonló gondolkodású kollégámmal, hogy rendbe szedjük az egyesület dolgait.

– *Tulajdonképpen mi történt, s valódi fordulópontot jelentett az egyesület életében a 2010/2011-ben végbement változás?*

– A korábbi időszakban kifelé, a hatalom felé is, a vezetőség eljátszotta, hogy csinál valamit. Holott nem történt semmi. Közben minden ment tönkre. Ugyan

volt pénz és lehetőség, ám az Egyesület a nagy millenniumi, múcsarnokbeli kiállítások után szinte alig volt jelen a művészeti életben. 2000 óta szerintem teljesen öncélúan működött a szervezet, nem volt világos stratégiája, a jelentős szakmai kiállítások elmaradtak.

– *Eltapsolták a támogatásokat?*

– Ezt nem merném kijelenteni. De hogy rossz irányba, mínuszba tartottak az események, azt inkább. A korábban működő dolgok lassan felszámolódtak, az alkotók nem tudtak kiállítani, lógtak a levegőben, úgy éreztük és úgy éreztük, hogy nem lehetett elengedni a kezüket. Lét és nemlét kérdése állt elő. A 2011-ben megválasztott és a jelenlegi, 2015-ben újraválasztott és megújult elnökség vállalta az adott lehetőségek között is a folytatást. Mindezt nem magunk miatt, hanem a szakmáért. Éppen ezért Sárkány Győző alelnökkel és a MAOE Elnökségének teljes felhatalmazásával korrekt építkező, szakmai-diplomáciai munkába fogtunk. A változásokat csak úgy lehetett végrehajtani, hogy teljesen lecsupaszítottuk magunkat. Eljöttünk a Palme Házból, ahol elődeink például örületes bérleti díjakat fizettek ki. A munkatársak javát el kellett bocsátani. A vezetés mellett jelenleg az irodai munkát 3 fő, valamint egy jogász és egy könyvelő látja el.

– *Mivel foglalkozik, milyen feladatok ellátására hivatott ma a MAOE?*

– Sok olyan feladatunk van, mint korábban, és vannak új vállalásaink. Például a pályázatírás iszonyú nagy munka. Sok művész egymaga, segítség nélkül nem tudja végrehajtani. Egyre nagyobb igény mutatkozik a segítyezésre. Ennek is igyekszünk eleget tenni, holott tulajdonképpen nem lenne feladatunk, miután olyan arányú költségvetésből gazdálkodunk, amely inkább csak a működésre elegendő. Ilyesmit a tagdíjakból vagyunk kénytelenek finanszírozni. Összességében, éves szinten 30 millió forintból gazdálkodunk. Egy országos szervezet számára ez az összeg igen szerénynek mondható. Ebből a keretből kellett úgy talpra állni, hogy közben a tagokat is helyzetbe hozzuk, be tudjuk mutatni. Ez a feladat sem feltétlenül csak a mi teendőnk volna. De mi vagyunk az egyesület. Egy társadalmi réteg, a professzionális művészközösség képviselőjét látjuk el, amelynek tagsága – akár végzett főiskolát, egyetem, akár nem – mintegy öt-ezer főre tehető. Ha minden évben csak egy alkalommal helyzetbe tudjuk őket hozni, be tudjuk mutatni alkotásaikat, akkor már jelentős dolgot tudunk végrehajtani. Sokan megmosolyogták törekvésünket, merthogy nem állítanak ki akárkivel. Mi pedig úgy véltük, hogy ez fontos s nem lekicsinyelendő: saját felelősségére minden tagunknak jár az évenkénti megmutatkozás. Ezért vállaltuk, hogy évről évre megrendezzük a Szalon jellegű kiállításokat, nagy merítéssel s nem kurátori válogatás alapján. A lényeg, hogy a lehetőség adott. Emellett számos más kurátori kiállítás adódik, ahol erősebb szelekció működik. S ha egymás mellé helyezzük vállalásunkat s a kurátorok által szervezett kiállításokat, akkor nagyjából képet nyerhetünk arról, hogy mi történik napjainkban Magyarországon, a képzőművészet terén.

– Ennek tudható be, hogy a MAOE által rendezett megatárlatokat az utóbbi években tekintélyes, olykor talán túlzónak is tekinthető kiadványok dokumentálják, amelyben a kiállítók mindegyike, tehát válogatás nélkül szerepel. A gesztus érthető, mégis nem eltűzöttak ezek a könyvkatalógusok?

– Nem gondolom, hogy fölöslegesek vagy túlzók volnának e valóban tekintélyes kiadványok. Finanszírozásukra többnyire pályázunk, mellette a kulturális kormányzat, illetve a Miniszterelnökség, valamint az MMA is lehetőség szerinti támogatást nyújt e munkákhoz. S ha már foglalkozunk vele, igyekszünk mindezt professzionálisan kivitelezni. Ezt vállaltuk javarészt külföldi előképek mintája nyomán. Természetes, hogy minden ilyen jellegű anyag vegyes. Mégis úgy gondolom, hogy kutyakötelessége ezt valakinek megcsinálni. Ez a valaki történetesen mi vagyunk, a MAOE.

– A MAOE miképpen kötődik az MMA-hoz?

– A Magyar Művészeti Akadémia két kiemelt szervezetnek, a MAOE-nek és a Képzőművészeti Szövetségnek évente bizonyos összeget juttat. Mi ezt részben programokra, másrészt a működésre fordítjuk. A talpra állásban és a továbblépésben az MMA komoly segítséget nyújtott. Lévéen akkor már magam is akadémikus: segítséget kértem és kaptam. Mert nagyobb baj lett volna, ha szétesik minden. Ha nincs meg a kovász. Erkölcsi kötelességemnek éreztem akkor és most is, pláne bizonyos eredmények után, hogy segítsen az egyesület helyzetét stabilizálni, a továbblépést megvalósítani.

– Nehezen érthető, hogy a kormányzat miért kezeli a megújult egyesületet fogadott vagy nem kívánt gyermekként, miért nem nyújt legalább olyan mértékű támogatást, mint a hasonló nagyságrendű országos szervezeteknek. Lehetséges, hogy az egyesületi előd tevékenysége gátolja e gesztus megtételét?

– Erre lehetőség nyílt volna korábban, s ma sem lehetetlen. Mi azt kértük, igényeltük, hogy részesüljünk hasonló támogatásban, mint például az Írószövetség. Nem kaptunk annyit, csak jóval kevesebbet, s nem értjük, hogy miért. Pedig megértésben, rokonszenvenben nincs hiány. Az igények elfogadására is mutatkozik hajlandóság, ahogyan annak belátására is, hogy szükség van ránk. Miért ne lehetne kormányokon átívelő módon minden évben fix támogatást nyújtani számunkra, ahogyan a hozzánk hasonló, esetenként kisebb szervezetek ebben részesülnek? Véleményem szerint elvárásunk teljesen normális. Az éves költségvetésünk stabilabb lehetne, nem kellene minden évben megharcolni még a jóindulatú emberekkel is. Ezek nem nagy tételek. Szorgalmaztuk továbbá azt is, és részben sikerrel is járunk, hogy a professzionális művészek idővel kapjanak valamiféle minimális nyugdíjat. Ez megint csak nem volna nagy tétel, ugyanakkor jól felfogott érdeke mindenkinek, mert egy csomó feszültséget feloldana. Persze, korábban elvesztettünk sok mindent, székházat, egyebeket. De jelenleg egy megújult egyesület kér támogatást, hogy feladatait elláthassa.

– Mindezen ügyekben jelenleg történik valami elmozdulás?

– Szorgalmazzuk, nemcsak mi, hanem a Szövetség is. Napirenden vannak ilyen irányú tárgyalások, mert ez volna a logikus megoldás. Minimális ráfor-

dítással orvosolni lehetne a helyzetet, amely szélesebb körű lehetőséget nyitna a képzőművészek számára. Némileg mérséklődne az állandó bizonytalanság, s elkerülhető volna számos feszültség.

– *Hogyan vélekedsz az NKA kiszervezéséről az MMA fennhatósága alá?*

– Ahogyan a sajtó és a különböző médiumok az NKA kiszervezéséről és az MMA túlsúlyáról írtak, ezt a gyakorlatban eddig nem érzem. A MAOE-t is felkérték az új kuratóriumok és jelölőbizottságok felállítására. Jó volt látni, hogy a más szervezetek által – köztük az MMA-tól – delegált tagjelöltek és az általunk felkért jelöltek között nagyon sok átfedés volt. Jelöltjeink mindegyikét elfogadták, és az új kuratóriumok, jelesül – aminek én is tagja vagyok – a Képzőművészeti Kollégium első kuratóriumi ülése bizonyította, hogy működőképesek.

– *Ez utóbbi, az NKA Képzőművészeti Kollégiumának a minisztérium által delegált kurátoraként mit tapasztalsz?*

– Balog Zoltán miniszter úr kért fel a tisztségre, korábban, két ciklus alatt a Vizuális Kollégiumnak voltam a tagja. Tapasztalataim a korábbi évek gyakorlatához hasonlóan vegyesek. Annak örülök, hogy visszaálltak a tisztán szakmai kuratóriumok, noha a kollégiumokhoz rendelt keretösszeget kevésnek gondolom. Természetesen vonatkozik ez az egyéni alkotói pályázatokra is, mert a képzőművész kollégáknak ez az egyetlen lehetőségük arra, hogy alkotómunkájukat megnyugtatóan tudják végezni. Úgy érzem, ez fontos lenne, a szakmának feltétlenül. Ezek nem akkora tételek, amelyekre ne találhatnának korrekt megoldást.

– *70 éves lettél. Alkalmat adott e tény valamiféle számvetésre, történt ilyesmi?*

– Nemigen gondolkodtam ezen. Amikor szembesültem a ténnyel, hogy már 70 vagyok, arra gondoltam: nem is olyan régen voltam 60, előtte 50 és éppen a rendszerváltás évében 40 éves. Mindegyik kerek évfordulón nagyobb kiállítást rendeztem Szentendrén, a Vajda Pincében, a Művészetmalomban. Mindez mint ha tegnapelőtt lett volna, egymásra következtek, iszonyú gyorsan mentek el az évek. Ha visszagondolok, hogy mi minden történt e tízéves etapokban – hát elkepesztően sok minden, sokféle változás zajlott le: személyes, családi életemben és a közéletben, kiállítások, művészeti események, szűkebb értelemben az alkotásaim körében megjelenő különböző periódusok. Sűrű volt. Most, hogy 70 éves lettem, talán alkalmat nyújtott volna számvetésre, ám ez ilyen konkrét formában mégsem történt meg.

– *A mostani évfordulót, következetesen a korábbi jubileumi alkalmakhoz szintén összefoglaló, jelen esetben életműtárlattal jegyezted a szegedi Reök-palotában. Mi több, szoros egymást követésben három helyszínen is bemutattad alkotásaidat, noha ezek közül nyilván kiemelkedik a Szegeden rendezett tárlat.*

– Nagy figyelemmel és gonddal készültünk erre az eseményre. Az imént számvetésről beszéltünk: talán e kiállítás volt az én számvetésem! Hiszen egy ilyen léptékű tárlaton sok mindent megmutathat saját életművéről az alkotó, tulajdonképpen egész addigi munkásságával szembesíthet és szembesülhet. Ennek megfelelően jelentős izgalommal jártak az előkészületek. Ugyanis lénye-

ges szempontnak tűnt, hogy kicsit másképpen mutatkozzanak meg a munkáim, mint korábban. Ennek jegyében vetődött fel a gondolat, és alkalom is nyílt rá, hogy megszülessen egy reprezentatív album a műveimmel. (Balog Zoltán miniszter, aki rövid, személyes köszöntője mellett a miniszteri keretből támogatta az album megjelenését, mivel az NKA kuratóriumának tagjaként, ill. MAOE-elnökként, több helyen kurátorként, a pályázatokon 2005-től nem indulhatok.) De hányan írjanak bele, hogyan szerkesszük meg, hol kerüljön nyomdába? – tornyosultak a kérdések. Arra törekedtem, hogy mindenképpen több embert szólítsak meg. Olyan személyeket, akikkel együtt éltük át az elmúlt évtizedeket, akik tanúi voltak alkotásaim létrejöttének. Mert szerettem volna, hogy nyomot hagyjanak. Például Hann Ferenc, egykori akadémikustársam, emellett régtől fogva jó barátom, akinek sokat köszönhettem a 70-es évektől kezdve, vagy P. Szabó Ernő barátom, akit nemrég veszítettünk el. Tőlük korábbi írásokat emel-tünk be a kötetbe. Mellettük Nagy Márta, Feledy Balázs, Szokolczay Lajos, Nátyi Róbert, Baán László és Novotny Tihamér szerepel egy-egy tanulmánnyal a kötetben. A kiállítást egyébként Baán László, a Szépművészeti Múzeum főigaz-gatója nyitotta meg körültekintő szakszerűséggel, miként korábban is néhány éve, amikor Bohus Zoltánnal közös tárlatunkat vezette fel, Novotny Tihamér pedig a bibliográfia elkészítését is magára vállalta, miként korábbi könyveim ese-tében is.

– *Ezek szerint jó kapcsolatot ápolsz alkotásaid értelmezőivel is.*

– Tisztelem, becsülöm a művészettörténészek, művészeti írók tevékenységét, mert munkájukat ugyanolyan művészeti alkotásnak gondolom, mint a képző-művészet. E két tevékenységi kör egymást segíti és kiegészíti.

– *Sokan és sokféle szempont alapján közelítettek művészeted felé.*

– Tervezetten. A kiállítás kurátora a szegedi művészeti palota vezetője, Nátyi Róbert művészettörténész volt. Hasonlóképpen, mint korábbi könyveim szerzői, ő is szabad kezet kapott a válogatásban és a rendezésben egyaránt. E bizalom-nak feltétlenül szükségét érzem. És egy új szem mindig érdekes dolgokra figyel-het fel. Nátyi nem csupán szerkesztette a kiadványt, de mint említettem, egy nagyobb ívű, keretet adó tanulmánnyal is jelen van a kötetben. Ő bízta meg a korábban felsorolt szerzőket is egy-egy téma- vagy motívumcsoportot meg-jelölve, hogy miről szóljanak. Az írások éppen ettől érdekesek: minden szerző másról értekeznek, igen színesen, sok oldalról közelítve a művészetemhez. Persze törvényszerűen adódnak átfedések, hiszen nyilvánvaló, hogy egy alkotóról szól a kötet. Ilyenformán is beszélhetünk valamiféle számvetésről, eddigi életmű-vem összefoglalásáról – ahogy azt mások látják.

– *Mi volt az összbenyomásod a megszületett kiadványról?*

– Különösen örültem annak, hogy e legújabb könyv szépen illeszkedik a koráb-ban napvilágot látott katalógusaim, könyveim sorozatába.

– *Korábban évtizedes etapokat említettél, mintegy összefoglalva életműved jelen-tősebb bemutatkozásait. Alkotói szempontból ezek közül kiemelkedik, dominanciát élvez valamelyik időszak, hiszen visszatekintve sűrűbbnek, dúsabbnak mutatkozhat*

a többinél, mert valamit megtaláltál, ami a továbbiakra nézve hosszú távú indíttatást jelentett?

– Összességében szemlélve pályafutásomat – mert nagy bemutatókat előkészítve már visszatekint erre az ember – azt látom, hogy alkotásaim összetartanak, egyben vannak, felfűzhetők egy vonalra még akkor is, ha tapasztalhatók köztük elmozdulások, akár ugrálások is. Ez némi meglepéssel tölt el. És továbbra is azt érzem, hogy még van mit hozzátenni, van mit mondani. Egy nagyobb ívű kiállítás arra mindenképpen alkalmas, hogy az alkotó kicsit külső szemmel is rátekinthessen műveire.

– *Már amennyire ez lehetséges...*

– Nem könnyű, de lehetséges. Bizonyos fokig már eltávolodtam a régebben létrehozott munkáimtól, s ez éppen azt az esélyt hordozza, hogy ráláthassak a megelőző periódusokra. Egyébként meg jó ismét együtt látni az alkotásaimat, s felidézni, hogy miként is készültek, hogyan csináltam őket megszületésük idején. Ha azt láthatom, hogy az idő múlása nem fogott ki rajtuk, tartják az általam feltételezett értéküket, így ma is fontosnak gondolhatom megszületésüket – ez igen jó érzéssel párosul.

– *Termékeny alkotónak tűnsz, mármint mennyiségi értelemben is?*

– Sokan úgy vélik, hogy igen, de ez relatív. Nyilván nem mennyiségre töreksem. Csak akkor nyúlok ecsethez, ha van mondanivalóm. Nem játszom el a művészt, aki lemegy a műterembe, és várja az ihletet. Ez nálam nem működik. Földön járó ember vagyok, aki néha kicsit egzaltált, mint többi kollégám is. Viszont amikor munkához látok, akkor nagyon keményen teszem. Mindig kitűzök magam elé egy célt, mert ez jót tesz nekem. Legutóbb, viszonylag rövid idő alatt 5 munkát festettem. A téma megvolt, tudtam, hogy mit szeretnék, és szép sorban elindultak. Persze mindig közbejön valamilyen meglepetés, de az jót tesz a munkának. Érdekes, talán korfüggő, hogy a 70-es években egy-egy munka létrehozásának ideje jóval hosszabb volt, mint manapság. Eleinte nehezebben működött. Más viszonyok uralkodtak, kevésbé pezsgett az élet. Ha az 1970-es évek elejétől, amikor a pályámat kezdtem, végignézem munkáim sűrűségét vagy azt, hogy hogyan változtak egészen mostanáig, az érdekes felismerésekre vezet. Ugyanis azt látom, hogy jelenünk felé közelítve egyre többet dolgoztam, ilyen értelemben az egy-egy alkotásra szánt idő egyre rövidült. Bizonyosan összefügg ez azzal is, hogy szakmai tekintetben egyre tapasztaltabbá, képzettebbé vált az ember, a temérdek tapasztalás rövidebbé tette a létrehozást. S talán ennek következménye az is, hogy egyre több dolog toltul fel bennem. És továbbra is állandó, nem változó: az elkészült munka feletti öröm.

– *Jó értelemben rutinra tettél szert? – noha sosem rutinból készül a műalkotás.*

– Igen, valamiféle többletre tettem szert, amelytől pörgősebbé válhatott a munka. Mintha kergetném az időt. És valamilyen tekintetben gazdagabbnak, termékenyebbnek is látom magamat. Ez másokkal is hasonlóképpen történik.

– *Más szempont, de talán lényeges, hogy kezdetben még olajjal dolgoztál, ami a munkát nyilván lassította, szemben a későbbi gyakorlattal, az akrillal történő festéssel.*

– Korábban olajjal és paszttel, pontosabban falemezre, olajalapra, hagyományos porpaszttel is dolgoztam, többször fixálva a felrakott rétegeket, amelynek következtében egyedi, nagyon érdekes faktúra mutatkozott meg. Időnként, ha lehetőségem nyílt rá, a 80–90-es években is készítettem egy-egy munkát ezzel a technikával. Szerettem, de egyre uralkodóbbá vált az akril, mivel az olajfestékre enyhén érzékeny a szervezetem. Nem hittem volna, hogy van ilyen, de létezik.

– *Földi Péter hasonló gonddal küzd: csak plein air tud olajjal dolgozni.*

– És sokan mások is. Amikor Szentendrén, a 80-as években beindult a grafikai műhely, ott rengeteg szintetikus anyaggal dolgoztunk, amelyek az érzékenységet még inkább kiélezték, noha évente csak egy-két szériát készítettem. Remek volt ott dolgozni, ám három-négy nap után már kalcium injekcióra szorultam. Így a 80-as évektől kizárólag akrilt használok. Bár a Művészetma-lomban és a MODEM-ben rendezett kiállításaimra még festettem négy darab nagyobb méretű, 2x3 méteres olajképet. Megszenvettem vele, hiszen más volt a tempó, komótosabban kellett haladnom, de kellemes volt ismét találkozni azzal az illattal. Ennek ellenére nem gondolom, hogy a kényszerű technikaváltás lényeges szerepet játszott volna az alkotások megszorodásában. Ha visszagondolok, egy olyan munkának a létrehozása, mint amilyeneket a pályám kezdetén készítettem – ma tulajdonképpen nem jelent időt. Akkoriban meg nagyon is sok időt vett igénybe. A tapasztalatok idővel beépülnek, rutinra tesz szert az alkotó, s egész másképpen képes kihordani magából a dolgokat – természetesen a minőségi kritériumok fenntartásával. Végtére is úgy látom, hogy a 90-es évektől gazdagabb az életművem. Jól emlékszem, hogy akkoriban szinte maguktól jöttek a munkák, kisebbek és nagyobbak egyaránt, ami nyilván arra készítetett – noha idő és energia –, hogy még intenzívebben végezzem a dolgomat. De az elmúlt mintegy két évtizedben azt is észleltem, hogy mintha gazdagabb lennének ötletekben, s talán ennek lehet következménye, hogy motiváltabb is mindenben. Ez fontos, mert az a fajta festő vagyok, aki nem ül le csak azért, hogy fessen; csakis akkor, ha van hozzá ötletem. Munkáim valahogy mind szívből jönnek, számomra egyformák, mármint egyformán fontosak, noha másoknak esetleg egyik-másik kvalitásosabbnak tűnik, más tetszik. Így ezen időszak hozadékát jelentősebbnek látom, mint korai éveimét, s különösen a legutóbbi pár évet, amely ontotta a munkákat.

– *Ennek tudható be az is, hogy a korábbi időszakokhoz képest többet mutatod be alkotásaidat – akár jelentéktelennek tűnő helyeken is?*

– Igen, de ez mindig attól is függ, hogy hívják-e az embert, és hogy van-e benne készítés munkái bemutatására. Másnak esetleg abnormálisnak tűnhet hozzám hasonló gyakorisággal kiállítani. De én szeretem! Korábbi ígérvényeimnek igyekszem eleget tenni, akár egy vidéki kisvárosban vagy egy faluban

is. Mert kötelességemnek érzem, hogy bemutatkozzam, ha már hívnak. Nem játszom a nagy festőt, hogy ide vagy oda nem megyek el, persze határok között. Sok kollegától el is várnám, hogy hasonlóképpen gondolkodjon. Nem csak a főváros létezik. A vidék hasonlóképpen rangos megjelenés lehet. Számomra például a szegedi REÖK-ben rendezett tárlat legalább annyira fontos, mintha a Nemzeti Galériában jelennének meg munkáim. Így fogom fel a kisebb kiállításokat is. Mivel sok helyen vagyok jelen, többen ismernek, ennek következtében a meghívások is gyakoribbak, amelyeknek igyekszem eleget tenni. Persze az ésszerűség határain belül, mert arra is szükséges gondolnom, hogy maradjon időm alkotni, dolgozni, új műveket létrehozni. Még fürdök az elmúlt hónapok kiállítási eseményeiben, ami nagyon jó, várom a reakciókat, amelyek szintén fontosak számomra. De aztán kezdődik minden előlről. Hiszen itt áll előttem egy újabb tárlat a Várnegyed Galériában, amely egy három évvel korábbi felkérés teljesítése lenne. Oda is összeállítok egy anyagot, mégpedig szeretném profeszszionális módon összeválogatni. De érzem, hogy az utóbbi hónapokban nagyon sokat kiadtam magamból, tehát szükséges lesz egy regenerációs, újratöltődési időszakot beiktatni. Mert most éppen úgy érzem, hogy teljesen kiürültem.

– *Mármint lelki értelemben, indíttatásban?*

– Igen, és szakmai értelemben is. A felkészülés egy-egy kiállításra, az oda és visszaszállítás, a rendezés – ez ugyanúgy felemésztí az ember energiáit. Mert egy kiállításra is úgy tekintek, mint egy műalkotás létrehozására – függetlenül attól, hogy tetszik vagy sem. Most úgy érzem, kell egy kis idő, hogy e sűrű kiállítási időszak lecsengjen. Így aztán egyéni, nagyobb szabású kiállítást a köz-eljövőre nem tervezek, mert óriási munka. Nem is lehet mindig elkérni az alkotásokat a közgyűjteményekből, a magángyűjtőktől. Most szerencsés csillagzat alatt álltam, mert a tervezett kiállítási anyag csaknem teljességét be lehetett kérni. Persze, mint mindig, most is voltak olyan gyűjtők, akik jelezték, hogy ezt vagy azt a munkát nem tudja kiállításra kölcsönözni. Az egyik gyűjtő például arról számolt be, akinél egy nagyobb méretű diptichonom áll a nappalijában, hogy ő mindennap rájuk néz, s ha nincsenek ott, akkor rosszul érzi magát. Ezzel nem tudok mit tenni.

– *Ez örömteli, s megérthető, ugyanakkor kellemetlen is.*

– Igen, megértettem, ugyanakkor kicsit bosszantott. Megoldottuk e nélkül is, de szerettem, jó lett volna, ha szerepel a tárlaton az a diptichon.

– *Visszakötoe oda, hogy az elmúlt két évtizedben viszonylagosan több munka született meg, ez talán azzal is indokolható, hogy kialakult egy motívumkincs, amely részben a szentendrei építészeti motívumokban gyökerezik, másrészt a saját leleményként újra felfedezett és karakterizált anyagban. E két motívumkör, egymásba játszva, összeérve adhatott olyan keretet művészetednek, amelyben otthonosan közlekedhetsz.*

– Én úgy látom, hogy ezek a dolgok szerves egységben állnak egymással. Amikor visszanéztem a REÖK-ben vagy korábban a MODEM-ben, vagy akár a szentendrei Malomban megjelenő anyagot: mindhárom esetben örömmel nyugtáztam, hogy nem érzek törést. Pedig más és más rendezésben, más térben

jelentek meg alkotásaim. Szegeden például 18 kisebb-nagyobb, egymásba nyíló teremben. Természetesen elfogult az ember önmagával szemben. De ha áttekintem munkáimat a legkorábbiaktól a legújabbakig, azt látom, hogy ugyan keverednek a motívumok, a kereszt, a kapu, az angyal, néha teljesen átírt formában, szinte jelekké redukálva jelennek meg, mégis azt érzem, hogy megőrződtek és jól láthatók a kapcsolódási pontok. Ezt szerencsés helyzetnek gondolom. Sosem filozofáltam azon, hogy miként jöttek egymás után vagy egymás váltásában a különböző motívumok, mert természetes módon jöttek belőlem. Még akkor is, amikor alkalmanként visszanyúlok egy-egy korszakomhoz vagy azon belül egy-egy motívumhoz, egyéb jellegzetességhez. Így aztán csaknem a 70–80-as évek köszönnek vissza valamilyen formában, egy-egy munkában, igaz, esetleg keményebb éllel, színnel vagy formával, kontúrral erősebben kiemelve, mint például a széles fehér-fekete kontúros munkáim esetében. Hasonlók már korábban is megjelentek, csak esetleg lazábban, merített papíron megvalósítva. Ez nagy játékeret biztosít számomra – hangsúlyosan belül. Mert mindez nem tudatosan történik, hogy így vagy úgy kell csinálni, hanem belülről fakad, ezek a dolgok így jöttek egymásból. Ez nagyon fontos nekem: a kegyelmi állapot! – hangozzék akár nagyképpen is. Van olyan munkám, például egy triptichonom, ahol a nagyon kemény struktúra, az építészeti motívum és az oldottan megjelenő angyalmotívum egy teljesen absztrakt, gúlaszerű képződményben tűnik fel. Ez a munkám 2002-ben született, s a rá következő években több munkán is így, vegyesen jelentek meg. Most például ugyanezt ebben a formában nem tudom megcsinálni, mert nem jön elő. Néha elcsodálkozom magamon egy-egy korábbi munkát látva, hogy azt hogyan tudtam létrehozni. Persze nincs bennem készítés, hogy tudatosan visszanyúljak, hogy ugyanúgy hozzak létre ismét valamit, mint korábban. Az akkor megtörtént!

– *Kegyelmi állapotot említettél. Valóban ennyire kitüntetett pillanatok, állapotok ezek?*

– Azt hiszem, minden művész életművében adódik olyan pillanat vagy periódus, amelyet kegyelmiként él meg, mégpedig vállaltan, hiszen annak hatása tovább él a soron következő munkákban. Esetemben inkább azt gondolom kegyelmi helyzetnek, hogy így együtt és harmonikusan jelenhettek meg ezek a dolgok, és be is fogadják őket. Most ugyanezt nem tudnám ugyanúgy megcsinálni, főként nem akaratlagosan, mert az értelmetlen is lenne. Akkor valahogy az úgy megtörténhetett.

– *Direkten vagy akarva – úgy nem működik.*

– Nem. Más visszanyúlni dolgokhoz.

– *De mindig lényeges, hogy az önkéntelen legyen...*

– Feltétlenül. Vannak ilyen helyzetek, s értelmüket sem vonom kétségbe. Például az érdi művésztelepet minden évben lelkileg már jó előre várom, hogy jöjjön az a két hét, amikor kiszakadhatok. Már az első este, amikor megkapom a vásznat, kiteszem a festéket: tudom, hogy mit fogok csinálni. Nem rajzolom le magamban, de tudom, és jön. Ez is egy olyan állapot, amiről beszélünk. Valahogy az ember tudat alatt már készül. És megszületik 4-6 olyan munka, amely nem tud máshol megszületni.

– *Ez a húsvét előtti várakozással mutathat rokonságot.*

– Teljesen, helyes! Új, egészen más helyzet, amikor az ember hazaérkezik egy művésztelepről. Amikor visszazökken a mindennapi kerékvágásba, és nem tud minden reggel lemenni a műterembe, hogy várja a nagy pillanatot, mert vannak egyéb teendői, ami mind időmegosztással jár. De nagy szerencsém, hogy régebben és ma is ott tudok hagyni egy munkát, s aztán utóbb képes vagyok folytatni. Emlékszem, hogy a 70-es években kora reggel nekikezdtem a festésnek, ám a vízműnél dolgoztam mint segédgépész, egész nap ott voltam. Este azonban minden gond nélkül tudtam folytatni ott, ahol abbahagytam.

– *Ez ritka.*

– És most is így vagyok ezzel. Persze, s ezt a gyakorlatból tudom, mindig olyan állapotban kell otthagynom, olyan határon lezárni, ahonnan a festmény folytatható. Mert ha kétséges állapotban függesztem fel a munkát, akkor nem tudok miatta aludni sem, mert az jár a fejemben.

– *Valamelyest a további kifejlés irányába kell megérkeztetni a munkát, hogy ne merüljenek fel kétségek a folytatás felől?*

– Igen, és ezt a munkamódszerbeli sajátosságomat nagy adománynak érzem. Többnyire nem lép fel kétség, hogy miként kell folytatnom a felfüggesztett munkát, mert tudom, hogy annak hogy kell lennie.

– *Létezik legkedvesebb, szűkebb értelemben vett periódusod, amikor nagyon intenzíven működött valami, amikor olyan fontos művek születhettek meg, amelyek iránymutatónak bizonyultak életműved formálódásának tekintetében?*

– Nehéz erről beszélni, mert úgy vélem, hogy mindig is voltak ilyenek. Arra, olyan időszakokra gondolok, amikor egymásba értek, szépen egymáshoz simulnak az akár különböző tematikájú vagy megközelítésű művek. Azt csodálatos dolog megélni!

– *A jubileum alkalmából három tárlatra is sor került. A szegedi gyűjteményes tárlatról már beszélgettünk, de mi történt Kiskőrösön, illetve Szentendrén, a MANK Galériában? Jellemét, karakterét vagy tematikáját, technikáját illetően különféle művek jelentek meg?*

– Marosvásárhelyre a 80-as években sokat kijártunk, az ottani művészeknek festéket, papírokat vittünk. Akkoriban ismertem meg Szepessy Lászlót, még talán 1985-ben, mert 1988-ban, a szentendrei katolikus templomban már én tartottam kislányát a keresztvíz alá. Laci már akkoriban megkedvelte a képzőművészetet, a helybéli alkotóktól gyűjtött is a maga módján, és többnyire ismerete a magyarországi művészek alkotásait is. Minden látogatásom alkalmával vittem neki egy-egy kis ajándékot, elsősorban persze képeim közül válogattam, de néha baráti áron vásárolt is tőlem. Így aztán mostanra kialakult alkotásaimból egy rangos, mintegy 40 festményt számláló gyűjteménye. Szentendrén ez került kiállításra.

– *Milyen jellegű munkákról van szó?*

– Úgy gondolom, hogy igen érdekes anyag, mert jobbára a gyűjtő szeme által kialakult kollekció. Izgalmas nyomon követni, hogy egy ember ízlésének, esztétikai elvárásainak tükrében miként jelennek meg egy alkotó művei. Ugyan

sokféle, méretben és tematikában egyaránt, elsősorban a 90-es évekből származó munkák, de egyáltalán nem a maradékok, hiszen néhány igen fontos alkotásom is ebben a gyűjteményben szerepel. Már régóta terveztük, hogy egyszer majd bemutatjuk ezt a kollekciónkat, de az alkalom éveken át csak húzódtott. Pedig én mindig is fontosnak gondoltam – és nem csupán saját alkotásaim miatt –, hogy a gyűjtemények nyilvánosságot kapjanak, bemutatkozzanak. Hiszen egy kollekciónk mindig akkor jó, ha látható, ha nem öncélú. Nagy örömünkre szolgál, hogy az MMA kiadásában erről az anyagról is megszülethetett egy kisebb kiadvány, hogy ne maradjon nyomtalanul.

– *És Kiskőrös, amely időben legelőbb adott helyet munkáidnak? Hogyan, milyen anyagból jött létre az ottani tárlat?*

– A kiskőrösi kiállítás más szempontból volt érdekes. A kiskőrösi Petőfi Szülőház Múzeum minden évben pályázatot ír ki, bizonyos kortárs gyűjteményt építenek képző- és iparművészeti alkotásokból. Kissé vegyes anyag, de vannak köztük kiemelkedő darabok. Évekkel korábban, még 2010-ben, éppen a MODEM-ben rendezett tárlatom idején felhívtam a múzeum igazgatóját, s egy korai, 1973-ban készült Petőfi-pasztellképem felől érdeklődött, hogy szeretné, ha hozzájuk kerülhetne, noha nincs rá pénzük. Szerettem azt a munkámat, így aztán nem is váltam meg tőle az évek során. Ám úgy gondoltam, hogy tematikája miatt éppen Kiskőrösön lesz a legjobb helye, így odaajándékoztam. Sőt: az egykori Vajdás Gubis Misivel együtt szitázott Petőfi-plakátunkat is átadtam. Aztán talán tavaly jutott eszembe, hogy szintén 1973-ból van nekem egy másik, keskeny kiállítású Petőfi-portrém is, az is a kiskőrösi múzeumba illene. Csakhogy azt már régen elajándékoztam egy buszsofőr barátomnak. Az ő édesapja meg Barcsay egy faluból jöttek el annak idején Magyarországra. Megkértem barátomat, hogy adjuk át azt is Kiskőrösnek, s cserébe felajánlottam, hogy munkáim bármelyikét választhatja helyette. A csere létrejött, így az a kép is a legmegfelelőbb helyre került – a múzeum és mindannyiunk örömeire. Tulajdonképpen ez volt az apropója az ott rendezett, válogatott munkákból összeálló kiállításomnak.

– *Alkotótevékenységed egy folyamatként fogható fel. Hol tartasz ebben most éppen, 70 évesen? Tudható, hogy merre tovább?*

– Erre nagyon nehéz válaszolni. Most éppen ott tartok, és ezt másokkal is megosztottam, hogy kissé kiüresedve érzem magam. Ne csodálkozz, mondták többen, hiszen ez természetes egy életmű-kiállítást követően. Hogy milyen irányba tovább? Annyit azért tudok, hogy mivel építkező természetű alkotó vagyok, nagy kanyarok nem várhatók, ugyanis nem akarok megtanulni valami egészen mást csinálni. Egyik munkából majd jön a másik. Ennek ellenére azért izgulok minden, még a legkisebb kép előtt is, még hozzá iszonyúan.

– *A művek fogadtatása miatt vagy létrehozása előtt, közben?*

– Az alkotófolyamatról van szó, amikor elkezdem. Iszonyú drukkhelyzetbe tudok kerülni. És a jelenlegi, kiüresedett állapotom hasonló drukkot vált ki bennem: mert majd ismét fel kell tenni az első színt. Nem misztifikálom a helyzetet, mert tényleg így van, így működik bennem a festő. Persze hosszú praxi-

som nyomán tudom, hogy a maga természetes módján ismét elindulnak majd a dolgok. Hasonlóképpen izgulós vagyok kiállításaim megnyitója alkalmával, csaknem ugyanúgy, mint az első alkalommal, noha kedvemre van maga az esemény.

– *Mert igazán nem lehet, pontosabban nem tudod megszokni, szokásszerűen felfogni?*

– Nem, és hihetetlen az egész. Egy ünnepség, ahol ott vagyok, jelen vannak a műveim, engem ünnepelnek, és ünneplem közönségemet. Mindezek összeadódnak, s hozzátartoznak egy művész életéhez. És őszintének érzem, mert ebben is az alkotómunka értelmének megnyilatkozását látom.

– *Ez rendhagyónak tűnik, 70 évvel s ki tudja, hány kiállítási alkalommal a hátad mögött!*

– Mert még mindig komolyan gondolom a legkisebb faluban rendezett kiállításomat is. Azért tölt el jóleső érzéssel, mert sosem gondolom rutinszerűen végbevihető eseménynek.

– *Mert az viszont rögtön kitűnne, látszana...*

– Feltétlenül! A MODEMben rendezett tárlatom egy blokkja a Kötődések címet viselte. Nem én találtam ki, de arra próbált rávilágítani, hogy kikhez kötődöm, kik voltak rám hatással. Olyan művészek szerepeltek ott, mint Vajda, Barcsay, Konok, Matyó, Gubis, Deim – tehát stílusbeliek és barátok vegyesen, akiknek munkáira felnézek. Az élöket, akit még lehetett, felhívtam, hogy adjanak egy képet a tárlatra. Bizony adódott olyan helyzet, hogy amikor elmentem a munkáért, az alkotó a szemem előtt, csaknem találomra húzott ki egy képet. Azt kellett mondanom, hogy ezt mégsem, mert olyan alkotást szeretnék kitenni, amely az adott alkotóra nem csupán jellemző, de rangjában is a kiállításon megjelenő többi alkotóhoz méltó. Enyhe meglepődöttséget követően, már gondosabban választva kaptam egy másik alkotást, amelyet örömmel állítottam ki. Számomra nagyon fontos volt, hogy ezek az alkotások ott szerepelhettek az enyéim mellett.

– *Mostanság hogy vagy Angyaloddal, az angyalokkal?*

– Úgy érzem, továbbra is őriznek, védenek. Néha persze hagyják, hogy itt-ott falnak rohanjak – mert az is kell. Számomra továbbra is fontosak, mert hiszek még dolgokban.

Balázs Sándor